

PO STOPÁCH DOBRA

Irena Příbylová

V tomto příspěvku se zaměřím na historii dobra, novodobého hudebního nástroje, jehož osudy i jméno se vyvíjely neuvěřitelným způsobem. Americký Websterův slovník (1991: 402) uvádí v příslušném hesle: **Dobro** [dle Do(pera) bro(thers), kteří nástroj sestrojili (cca 1928); ovlivněno českým výrazem dobro neboli *good*] obchodní značka pro typ akustické steel kytary s aluminiovým resonátorem, která se používá v countryové hudbě: pro hraní se musí položit naplocho, často na klín. Subst. [často s malým **d-**] nástroj tohoto typu.

O překonávání bariér vypovídá nejen historie dobra před rokem 1989. V tomto příspěvku se chci, po krátkém úvodu, zaměřit na peripetie nástroje v posledních zhruba pětadvaceti letech, především na Slovensku a ve Spojených státech amerických.

Pozdější vynálezci dobra, bratři Dopjerovi, museli nejprve překonat překážky politické, zeměpisné, sociální a jazykové. Z tehdejšího Rakouska-Uherska se rodina s deseti dětmi stěhovala postupně několik let, až nakonec v roce 1908 všichni skončili na západním pobřeží USA.¹ Dopjerové se doma na Slovensku zabývali po několik generací mlynářstvím a v obdobích klidu výrobou houslí. V Los Angeles si otevřeli truhlárnu, kde nejen vyráběli a opravovali nábytek, ale také vyráběli a opravovali hudební nástroje. Poté, co si nechali patentovat i několik zlepšováků, založili v roce 1926 vlastní firmu na výrobu hudebních nástrojů pod názvem National. Mladý John Dopyera (1893–1988), který v té době experimentoval s hlasitostí zvuku kytary, nebyl sám. Bylo to před vynálezem elektrického snímáče a v období módní vlny havajských orchestrů na hollywoodských večírcích. Shodou okolností se na Dopyeru obrátil impresário George Beauchamp, a po společných konzultacích a dalších měsících Dopyerovy práce byla na světě hlasitě hrající plechová

1. Dnes všeobecně dostupné informace o rodině jsem konzultovala s Johnem Dopyerou (nar. 1929) v letech 1988–1995, data jsem později ověřila v knize Margaret Lay-Dopyery *My Life as a Dopyera* (Lay-Dopyera 2000).

Dolná Krupá u Trnavy, podzim 1988. Foto Irena Přibyllová.

kytara² s kovovým rezonátorem. Firma National se přeměnila na National String Instrument Corporation a o kovové kytary byl ohromný zájem. John Dopyera však nebyl se svou pozicí vedle Beauchampa spokojen, tajně dál experimentoval se zvukem nástrojů a nakonec National opustil. S pomocí všech čtyř bratrů založil v roce 1929 firmu Dobro (zkratka od Dopyera Brothers), pro kterou si již dříve nechal patentovat rezonanční kytary založené na jiném principu než dřívější National.

Tyto kytary s dřevěným tělem a kovovým rezonátorem se dobře prodávaly i ve 30. letech 20. století, v období hospodářské krize, a ustály i konkurenci tehdy nových elektrických kytar a elektrických snímačů. Zatímco kovové Nationaly našly uplatnění nejčastěji v blues a etnické hudbě (havajská, Cajun), dřevěná dobře zdomácněla v nově vznikající countryové hudbě. Všeobecně známým nástrojem se dobro stalo ve

2. Podle Johna Dopyery (viz pozn. 1) šlo o kvalitní plech původně určený na výrobu dvířek k automobilům Ford.

spojení s představiteli countryové hudby a rozhlasovým pořadem Grand Ole Opry vysílaným z Nashvillu. Ke zviditelnění dobra hodně přispěl houslista a zpěvák Roy Acuff³ (1903–1992), v jehož doprovodné skupině mělo dobro významné postavení. S časovým odstupem se dobro dostalo i do bluegrassové hudby.⁴

V tehdejší Československu, kde zájem o countryovou hudbu a bluegrass přišel s uvolněním poměrů v 60. letech 20. století, se zájem hudebníků i veřejnosti soustředil nejprve na steelkytary (akustické a elektrické). Historie dobra v českých zemích zatím oficiálně neexistuje, takže se o prvenství může ucházet Josef Dobeš,⁵ hráč skupiny Greenhorns/Zelenáči. Jak je zdokumentované na jejich albech z let 1973 a 1974, dobro začal střídat se svou steelkytarou v začátku 70. let.⁶ Podobně jako u jiného amerického nástroje, banja, byl i začátek existence dobra v Československu poznamenán nedostatkem informací o technice hry a výsledný neumělý zvuk tomu odpovídal.

Vraťme se však ještě na chvíli do USA. V 80. letech 20. století se rodina Dopyerových, na prahu století jen dvanáctičlenná, rozrostla do ohromného klanu. Nikdo z potomků se však nevěnoval výrobě či prodeji dober a rodinná značka už byla dávno prodaná. Jen staříček vynálezce John Dopyera ve své dílně neustále experimentoval. O jeho soukromou dílnu, rozpracované i historické nástroje všeho druhu se pak před jeho smrtí v devadesáti čtyřech letech (v roce 1988) staraly dvě z jeho dětí, dcera Anne Dopyera West a syn John Dopyera s manželkou Margaret.

3. Členem Grand Ole Opry od roku 1938, viz např. Dellar – Thompson 1979: 9–10.

4. Bill Monroe, který byl se svými Bluegrass Boys členem Grand Ole Opry od roku 1939 a s Acuffem se dobře znal, nikdy do kapely dobro nepřidal. Dobro v bluegrassu zpopularizovali Flatt & Scruggs. Josh Graves, který nastoupil do jejich Foggy Mountain Boys v roce 1955, hrál na dobro novou technikou, která mu umožnila držet rychlé tempo. Více např. Willis 1997: 390.

5. Dle mého výzkumu existuje několik dalších adeptů, např. Gustav Bleščák z Trnavy, Ondřej Košárek z Ostravy, či Zdeněk Jelínek z Prahy.

6. Na fotografii k EP desce Greenhorns: *Na sluneční straně C&W music* (Panton 1970) je Dobeš vyfocený se steelkytarou. Na albech *Hromskej den Zelenáčů*/Greenhorns '93 (Panton) a *Zelenáči: Písně větru z hor* (Panton 1974) je už v centru fotografické kompozice dobro. Jak mne upozornil výrobce nástrojů Rost'a Čapek v době revize tohoto materiálu (21. 11. 2012), jde o původní nástroj, který na území republiky dovezl jeden ze sourozenců Dopyerových a Josef Dobeš jej koupil ze Slovenska.

Bluegrassová dílna ve Velkých Němčicích na Břeclavsku, léto 1990. Hru na dobro učil Henrich Novák, na fotografii sedící třetí zprava. Foto Irena Přibyllová.

Vystudovaný psycholog John Dopyera ml. se během otcovy nemoci začal zajímat jak o historii dobra, tak o historii rodiny. Zde se dostáváme k neuvěřitelným překážkám, které musel překonávat.

Prvním problémem bylo otcovo fyzické dědictví: celá dílna, s hudebními i ručními nástroji, s hoblinami dřeva na podlaze a novinovými výstřižky krasavic na zdech, se několikrát stěhovala. Nejprve do Annina domu v Oregonu, to ještě Dopyera starší žil, potom do Nashvillu (Tennessee), po lákavé nabídce zástupců Countryové síně slávy. Jak uvádí Margaret Lay-Dopyera (2000: 48), po nějaké době se dárci dozvěděli, že si pro to „harampádí“ mají přijet. Nikdy se nedozvěděli, proč. Sběrka se tedy v pronajatém náklad'áku stěhovala potřetí a skončila v bednách v jejich domě v Syracusách (New York). Až v létě 1988, po smrti otce, se povedlo Johnovi mladšímu domluvit v místním muzeu první souhrnnou výstavu o dobru.⁷ Poprvé tak byly vystaveny vedle dobra i jiné prototypy nástrojů s rezonátorem, např. hliníkové rezofonické housle, speciální balalajka (lullabayka) či

7. Ve spolupráci se syracuským Arts Council a Onondaga County Historical Museum, na vernisáži hráli Bob Brozman a Mike Auldrige. Informace autorce od Johna Dopyery, léto 1988.

experimentální elektrická basa. Po určité době se výstava zase stěhovala do beden, ale začala tak dosud trvající tradici putovních výstav. Prvotní „Fiddle Fret Shop“, jak zněl nápis na vývěsním štítu Dopyerovy houslové dílny, začal cestovat jako „Loud and Clear: Resonator Guitars and the Dopyera Brothers Legacy to American Music“ (Nahlas a jasně: rezofonické kytary a odkaz bratrů Dopyerových americké hudbě). V roce 2000, kdy se výstava dostala do Kalifornie,⁸ viděli návštěvníci šedesát rezofonických nástrojů, včetně zápůjek ze sbírek multiinstrumentalisty Boba Brozmana a výrobce Elderly Instruments. Pennsylvánské Erie Art Museum (Erijské umělecké muzeum), organizátor výstavy z jara 2011, sbírku rozšířil o práce současných stavitelů nástrojů a nabízí zápůjčku na svém webu.⁹ Zájemce o historii a současnost rezofonických kytar najde na webu muzea fotografie, podrobné a informace o vývoji nástrojů i jejich havajských či afrických kořenech, o interpretech i výrobcích, o blues, country a bluegrassu. Naším zemím je věnovaný krátký odstavec o původu Dopyerových a o hudebním festivalu v Trnavě.

Evropské kořeny rodiny Dopyerových představovaly pro Dopyerovy dědice **další problém**. Rodina emigrovala z Rakouska-Uherska. Do jednoho z nástupnických států, Československa, se na krátkou návštěvu v 30. letech 20. století vydala Laura Dopyerová s dcerou Olgou (Lay-Dopyera 2000: 49). S koncem druhé světové války, nástupem tzv. studené války mezi východním a západním blokem a s komunistickým převratem v Československu byla cesta emigrantů do staré vlasti víceméně uzavřená. Když se John Dopyera ml. začal v 80. letech 20. století zajímat o rodinné kořeny, byl přesvědčený, že je českého původu. Znal jméno vesnice, odkud jeho předci emigrovali, a zjistil si, že na mapě Československa se toto místo vyskytuje třikrát. Které je to právě?

Dopyerovou spojkou se starou vlastí se stal americký banjista Tony Trischka. Jeho krátké české turné se skupinou Skyline v červenci 1988

8. Místo konání The Crocker Art Museum, Sacramento, California. Detaily jsou k dispozici už jen na specializovaných webech, např. Nozzolio, Matt 2000: A New Exhibit of Resophonic Guitars. In Resophonic Roundup ([www. ibluegrass.com](http://www.ibluegrass.com)). Informace o jednotlivých místech konání putovní výstavy nejsou souhrnně k dispozici.

9. Srov. *Erie Art Museum* [online] [cit. 21. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.erieartmuseum.org/exhibits/virtual/dobro/index.html>>.

se konalo v atmosféře budoucí možné svobody a potvrdilo možnost komunikace mezi domácími a americkými příznivci bluegrassové hudby. Trischku pojil s Dopyreou nejen zájem o bluegrass, ale taky region, v němž tehdy v USA bydleli a společné slovanské kořeny.¹⁰ Výsledkem bylo, že se John Dopyera ml. obrátil na konkrétní osobu, autorku tohoto článku, s žádostí o identifikaci Dolní či Dolné Krupé. (Uvedl, že by staré vlasti přenechal i nějaké otcovy nástroje). Ze tří možností vyšla jako správná hned napoprvé Dolná Krupá u Trnavy. Moje obálka s fotodokumentací, vlastnoručně načrtnutou mapkou a komentářem k výzkumné výpravě dorazila v červnu 1989 úspěšně na Dopyerovu tehdejší adresu v Syracusách (Lay-Dopyera 2000: 49).

Úspěch pátrání doprovázelo i jisté rozčarování: Dopyera zjistil, že není po předcích Čech, ale Slovák. Jeho předchozí snaha proniknout do základů češtiny byla tedy zbytečná. Na místě samém, v Dolné Krupé, mne při mé první návštěvě v roce 1988 čekalo i jiné zklamání: vesnický mlýn vypadal opuštěný, na hřbitově jsem nenašla žádné náhrobky se jmény Dopjerových a v místním muzeu, shodou okolností hudebním depozitáři Slovenského národního muzea, nebylo mezi stovkami houslí a exotických nástrojů z celého světa žádné dobro a nikdo je tam neznal. Obec žila jinou hudební tradicí: v Dolné Krupé pobýval údajně v letech 1800–1806 skladatel Beethoven.¹¹ V rekonstruovaném záměcku vznikl roku 1978 Památník L. van Beethovena a na místo se sjížděli interpreti a milovníci klasické hudby.

Rodinné kořeny však koncem 80. let 20. století hledali i jiní potomci vystěhovalců Dopyerových, o kontakt se pokoušeli i slovenští příbuzní rodiny a slovenští bluesoví a bluegrassoví muzikanti. Navzájem však byli izolovaní a nevěděli o sobě. Není to tak dávno, ale přesto jsme ve srovnání s dneškem žili v jiném světě: stačí si vzpomenout na omezenou dostupnost pevných telefonních linek (a neexistenci mobilů a internetu), omezenou možnost cestování i v rámci země, omezenou možnost duplikace fotografických a tiskových materiálů, omezenou možnost

10. Podle osobního sdělení T. Trischky autorce v roce 1988 pocházel jeho pra-prapředek od Liberce.

11. Dnes jsou tyto informace přístupné na webu, např. Dolná Krupá, oficiální stránka obce, volný čas a zábava, kulturní tradice (www.dolnakrupa.com).

*John Dopyera, Jr.
a Margaret Lay-Dopyera,
Pennsylvánie, USA, leden
1994. Foto Irena Příbylová.*

získání informací i o běžném životě v zahraničí. Přesto však souhra aktivit jednotlivých, na sobě nezávislých aktérů (na pozadí historických událostí roku 1989) vedla k tomu, že se John Dopyera ml. s manželkou Margaret a sestrou Annou v září roku 1990 vydal na Slovensko.¹²

Během této a několika dalších návštěv byli Dopyerovi v kontaktu – kromě nově objevené rodiny – s aktivními příznivci hudby a také se zástupci obcí. Pro náš příběh jsou v tuto chvíli důležití dva lidé, bluesový hudebník a budoucí výkonný ředitel Dobrofestu Peter Radványi a nastávající prezident Slovenské asociácie country hudby (založena 1. 10. 1990) Peter Gašpar. Oba byli s Dopyerovými od jejich prvních chvil na slovenské půdě. Z tohoto spojení vznikl pozdější Dobrofest, který během své existence překračoval **další neuvěřitelné bariéry**.

Festival zaměřený výlučně na dobro či jinou podobnou kytaru rezofonického typu nikde (ani v zahraničí) neexistoval. V Československu přivedl dobro na festivalové pódium (s největší pravděpodobností) Gustav Bleščák z trnavské skupiny Carawell Western. Tato slovenská skupina na sebe upozornila už v roce 1967, na vůbec první Portě, v roce 1969 pak získala stříbrnou Portu v kategorii moderní country (Doležal

12. Margaret Lay-Dopera (2000:50) uvádí, že to bylo na pozvání Ministerstva kultury.

– Langer 2001: 12, 19).¹³ Festival Dobrofest se poprvé konal v Trnavě v roce 1992, v posledním roce existence Československa, za finanční i organizační pomoci města Trnavy a dalších subjektů (např. Slovenskej asociácie country hudby). Gusti Bleščák byl jedním z dobrých duchů či „kmotrů“ festivalu. Dramaturgie festivalu se ujal Peter Radványi. Slovenská média jej naposledy uvádějí jako výkonného ředitele v roce 2009, tedy u příležitosti konání 17. ročníku festivalu (Králová 2009). Festival se s roční přetřzkou konal zatím naposledy v roce 2012.

Už během prvních let existence získal Dobrofest vynikající pověst. Na pódiu kulturního domu Tirnavia se objevili nejvýznamnější američtí hráči na rezofonické kytary, bluegrassoví i bluesoví (v čele s Jerry Douglassem a Bobem Brozmanem), následováni evropskou hudební špičkou. Festival se rozšířil na několik pódii, do několika dnů a dokonce do několika obcí mimo město, k přehlídce hudby přibyla i přehlídka tanečních skupin. Začala se rozdávat čestná ocenění významným domácím a zahraničním hráčům, objevila se putovní výstava rezofonických nástrojů, v Západoslovenském muzeu v Trnavě vznikla v roce 1996 (maličká) stálá expozice rezofonické kytary nazvaná Dvorana slávy dobra,¹⁴ v místní hudební škole pět let existovala třída pro děti zaměřená na výuku hry na dobro.¹⁵ V roce 2001 vyšla speciální slovenská poštovní známka připomínající dobro a Johna Dopyeru (viz obrázek). V roce 2003, sto deset let od jeho narození, bylo Johnu Dopyerovi in memoriam uděleno čestné občanství města Trnavy a na jeho rodný domek v Šaštíně-Stráži pověsila Matice slovenská pamětní desku. V roce 2004 otiskly reportáž z festivalu i americké New York Times.¹⁶

13. Dále osobní informace od G. Bleščáka z ledna 1994.

14. Expozici musí na internetových stránkách Hudebního domu Mikuláše Scheidera návštěvník aktivně hledat. Dostupné z: <<http://www.zsmuzeum.sk/sk/aktivita/expozicie/dom-hudby-mscht/dvorana-slavy-dobra>> [cit. 22.12. 2012].

15. Učitelem byl v letech 1999–2004 slovenský hráč na dobro Henrich Novák, v současnosti v Trnavě tato třída neexistuje. Informace od H. Nováka, rozhovor s autorkou ze dne 29. 7. 2012.

16. Viz Gruber, Ruth Ellen 2004: „The Carpathians’ Appalachian twang.“ *The New York Times/ International Herald Tribune*, 2. 7. 2004. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2004/07/02/style/02iht-trslovak_ed3_.html>. Tato novinářka v současné době spolupracuje mj. na americkém projektu o historii banja v českých zemích.

18. Viz „Distinguished Achievement Award Recipients, 2005, Recipient History – IBMA Awards.“ *IBMA. International Bluegrass Music Association* [online] [cit. 21.11.2012]. Dostupné z <<http://ibmaawards.org/node/42#distinguished>>.

Dolná Krupá, zámek a muzeum, podzim 1988. Foto Irena Přibylková.

majitelem kombinované ochranné známky mezinárodního hudebního festivalu Dobrofest je město Trnava (SME – mat 1999). Argumenty obou stran se už od roku 1994 probíraly v regionálním slovenském tisku. Návštěvníci ze zahraničí (včetně nás, z Čech) o tomto zákulisním boji nevěděli.

Tyto spory všechny zúčastněné vyčerpaly. Slovenská asociácie country hudby ukončila činnost. Dobrofest má nové vedení a dobrou vůli pokračovat v tradici. Na webových stránkách festivalu¹⁹ se s odkazem na rok 2012 mluví o cíli: „Vzdat hold slovenskému rodákovi Johnovi Dopyerovi, vynálezci rezofonické gitary — dobro, podpora a skvalitňovanie regionálnej i celoslovenskej hudobnej kultúry. Dominujúcou myšlienkou DobroFestu zostáva i naďalej pojem ‚dobrá‘ v tom najširšom význame slova, čo dáva celému festivalu nielen hudobný, ale i duchovný rozmer, propagácia mesta Trnava a jeho partnerov prostredníctvom festivalu.“ Přes všechnu snahu se však v roce 2012 na Dobrofestu nepředstavil žádný hráč na dobro!

19. Srov. www.dobrofest.sk [cit. 21.12.2012].

Peter Radványi se po odchodu z pozice dramaturga nestáhl do ústraní, naopak. Zaměřil svou energii jednak na organizování bluesových aktivit (viz www.slovakblues.com), jednak na živé hraní, na které možná dřív neměl tolik čas.

V obci Dolná Krupá, kde rodina Dopyerových před svou emigrací naposledy bydlela, stále existuje hudební expozice Slovenského národního muzea s několika stovkami vzácných houslí a jiných nástrojů. Dobro bych však v muzeu i dnes hledala zbytečně. Na svůj mail jsem v roce 2012 dostala obratem podrobnou, i když pro mne nepříznivou odpověď: „V SNM-HuM, kaštieľ Dolná Krupá, v súčasnosti nevystavujeme rezofonickú gitaru. [...] Obec Dolná Krupá má zriadenú malú expozíciu o rodine Dopjerovcov (rôzne písomnosti, dokumenty, fotografie). Gitaru však nevystavujú. [...] Obecný úrad a expozícia r. Dopjerovcov sa nachádza v strede dediny za kostolom.”²⁰

Jaké bariéry tedy musí dobro/Dobro překonávat v době, kdy si chystáme připomenout 120. výročí narození jeho vynálezce, Johna Dopyery? Paradoxně, v době digitálních médií, je to souhrnná informace o osudu nástroje a jeho dědictví na Slovensku. Jde tedy o novodobou historii, o kulturní kontext. Jednotlivci a instituce prezentují fragmenty, z nichž některé jsem tu představila. Kdo bude mít energii vyskládat celou mozaiku?

20. E-mail autorce od Branislava Čavary, SNM – Hudobné múzeum, vedoucí Oddelenia marketingu a prevádzky, Kaštieľ Dolná Krupá – správce (19. 7. 2012).

Prameny a literatura:

- DELLAR, Fred – THOMPSON, Roy 1979: *The Illustrated Encyclopedia of Country Music*. London: Salamander Books.
- DOLEŽAL, Ivan – LANGER, Miloslav Jakub 2001: *Porta znamená brána ...i do nového století?* Praha: Adonai.
- KRÁLOVÁ, Ingrid 2009: „Dobro Johna Dopyera z Dolnej Krupej.“ *Deník Relax*, 13. 10. 2009 [online] [cit. 17.7.2012]. Dostupné z: <<http://www.dennikrelax.sk/>>.
- LAY-DOPYERA, Margaret 2000: *My Life as a Dopyera*. Grand Valley, Pennsylvania: Vl. nákl.
- NEUFELDT, Victoria (ed.) 1991: *Webster's New World Dictionary of American English*. Third college edition. New York: Prentice Hall.
- SME – mat 1999: „Mesto Trnava sa stalo majiteľom ochranej známky na organizovanie festivalu Dobrofest.“ *SME.sk*, 25. 2. 1999 [online] [cit. 21.6.2012]. Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/2180576/mesto-trnava-sa-stalo-majitelom-ochrannej-znamky-na-organizovanie-festivalu-dobrofest.html>>.
- WILLIS, Barry R. 1997: *America's Music: Bluegrass. A History of Bluegrass Music in the Words of its Pioneers*. Frankton, Colorado: Pine Valley Music.

Following the Dobro

The author closely observes some of the stages in the recent Czech, Slovak and American history of the resophonic guitar of the Dopyera brothers, the Dobro. We learn about the efforts of John Dopyera Jr. to preserve his late father's material and spiritual heritage, to get in touch with the family's Slovak roots, and to support a newly established Dobro festival in Trnava, Slovakia. The festival's ups and downs are observed, as well as promotion of the resophonic guitar in Slovakia after the 1990s. Institutional interest in the Dobro legacy seems to be decreasing in Slovakia these days, but it means new challenges for the upcoming generation of fans and scholars worldwide.

Key words: Dobro/dobro; resophonic guitar; John Dopyera; Dobrofest Trnava; Dolná Krupá.